

Nyhedsbrev, SN 158, Maj 2020

Foreningen Svend Gønge

Stiftet onsdag den 12. juni 2008

Pro honore patriae

Foreningen Svend Gønge

Svinøvej 42,
4750 Lundby
Tlf.: 4074 1870

Skriv til formanden:
jens@hallqvist.dk

Hjemmesiden:
www.svend-goenge.dk

Bente v. d. Weiden
Facebook administrator:

Bestyrelse:

Formand:
Jens Hallqvist

Næstformand:
Ole Ib Hansen

Kasserer:
Jens Hallqvist

Sekretær:
Jens Beck

Øvrige bestyrelsesmed-
lemmer:
Gunnar Stobbe
Ingegerd Riis
John Gravesen
webmaster

Redaktion på SN:
Jens Beck.

Skriv til SN:
[svendgoengepoul-
sen@gmail.com](mailto:svendgoengepoul-sen@gmail.com)

Foreningen Gøngemarked Lundby

Pressemeddelelse

Vi må desværre aflyse Gøngemarked 2020
den 15-16. august 2020.

Coronareglerne om højst 500 personer incl. de aktive ved store arrangementer medfører, at årets Gøngemarked ikke kan gennemføres. En del faste gæster formodes at holde sig hjemme i år, mens vi på den anden side ikke kan regne med tilsvarende flere andre gæster. Hertil kommer, at nogle af vore aktivt medvirkende og bodholdere heller ikke forventes at ville deltage i år.

En anden væsentlig grund til aflysningen er en forventet mindre indtægt end hidtil, mens vore udgifter vil være næsten lige så høje som hidtil – hvor markedernes regnskab stort set har balanceret.

På gensyn den 21.-22. august 2021 til
Gøngemarked 2021

I stedet kan vi foreslå interesserede at tage på tur i fodsporet på Svend Gønge. På hjemmesiden "I Gøngenhøvdingens Fodspor" kan man frit downloade en fælles Turguide og/eller folder for hver af de 8 ture – se <https://www.svend-goenge.dk/fodspor/index.html>

Pak kaffe-/madkurven, tag (børne)børnene med og fortæl dem undervejs om Svend Gønge og de steder, I besøger - teksten kan også frit downloades.

NB: I disse Coronatider kan Foreningen Svend Gønge ikke gennemføre guidede ture, før sundhedsmyndighederne igen lukker op for sådanne aktiviteter.

Fomand: Jens Hallqvist, Svinøvej 42, Køng, 4750 Lundby. Tlf. 4074 1870, mail jens@hallqvist.dk

Postkort med Svend Gønge

I samarbejde med Grafisk Værksted Præstø har FSG udgivet en serie på 14 postkort med motiver og personer fra Svend Gønges tid i midten af 1600-tallet.

Kortenes tekster er fra Carit Etlars roman "Gøngenhøvdingen", mens illustrationerne er udført af danske kunstnere.

Sven-Erik Olsens design er tydeligt præget af hans store viden om og interesse for Svend Gønge og hans samtid - se plakaten med de 14 forsidemotiver mv.

Seriens layout er utraditionel, måske nyskabende, idet der er flere postkort med lidt roman-tekst, og de fleste kort viser Poul Steffensens fine tegninger, krydret med farvelagte figurer af Svend, Ib og mange andre.

Tre af postkortene er kun med farvelagte figurer fra Svend Gønges tid, nemlig:

- 1) Kong Frederik den 3. med hoffolk og vagter
- 2) Gønger, borgere og bønder
- 3) Fjenden

Salgsprisen er 5 kr./stk., 5 kort for 20 kr. og alle 14 kort for 50 kr.

Postkortene kan købes hos FSG dels i løssalg ved møder, Gøngemarked mv., dels gennem hjemmesiden:

<https://www.svend-goenge.dk/foreningen%20sps/boeger-mv.html>,

hvor vi må tillægge porto 10 kr. for 1-10 postkort, 20 kr. for 11-20 kort og 40 kr. for 21-50 kort.

Foreningen håber, at vore medlemmer oa. tager godt imod denne nyskabelse, og vi ser frem til at modtage jeres bestillinger.

FSG

1

2

3

4

POSTKORT

Motiver og personer fra
Svend Gønges tid
i midten af 1600-tallet.

14

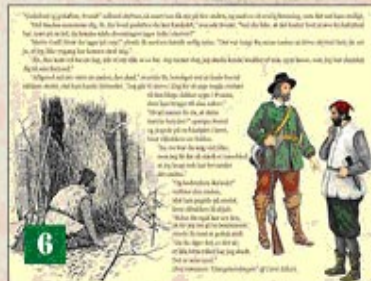
5

Tekster fra
Carit Etlars roman
GØNGEHØVDINGEN
med illustrationer af
danske kunstnere

1 kort: 5,00

5 kort: 20,00

Alle 14 kort: 50,00

6

12

7

11

Foreningen Svend Gønge

8

9

10

Gave til FSG:

FSG har fra Birgit Rasmussen med stor tak modtaget en del gamle udklip mv., samt 2 bøger af Palle

Laurings Danmarkshistorie, herunder "Christian den Fjerdes Riger og Lande", 1967, hvor der på side 172-174 fortælles om denne konge og musikken på hans tid. Seneste Nyt 98 har tidligere omtalt de op mod 60 musikanter ved kong Christian IVs hof (skrevet af Lauritz Hansen i 1953), og i Seneste Nyt Særnummer 14 findes en mindre omtale af "Det store Bilager 1634", nemlig den udvalgte prins Christians bryllup, som formodentlig var århundredets største royale bryllup i Europa (nedenfor omtalt som "brylluppet").

Prins Christian døde før sin far, så næstældste søn overtog kronen som Kong Frederik III.

John Gravesen

Palle Lauring skriver:

På ét område tegner Kongen sig selv og sin tid mere end jævnt: i musikken. Der er skrevet om det, men desværre har ingen fundet på at udgive tidens danske noder i en form så andre end musikhistorikere kunne fatte lidt af sagen.

Hvor langt dansk hofmusik går tilbage, kan ikke siges. Vi kender navne på tre af Kristoffer af Bayerns trompetister, Kristian den Første og Hans havde "basunere", men fra Kristian den Tredjes tid er der et egentligt kor og orkester. Der er kor og orkester i Frederik den Andens tid, men hovedvægten lå på koret og på det kirkelige.

Det ændres, da Christian den Fjerde kommer til. Koret glider en smule i baggrunden, og selv om det kirkelige ikke glemmes, blir der nu tale om orkester til dans, til underholdning, taffelmusik og koncert.

Samtidig blir "tårnblæserne" organiserede, for lyden var noget væsentligt i tidens stil, ikke at sammenligne med en primitivere slægts glæde ved motorlarm og transistorer, men lyden var et led i arkitekturen og i den effektfulde virkning, omhyggeligt beregnet. Fontænerne i Frederiksborgs og Kronborgs gårde skulle ikke blot se smukke ud. Deres lydvirkning hørte med i arkitekturen. Det er et tragisk savn, at rummet i Kronborggården i dag er lydмæssigt dødt, for det mangler én af sine dimensioner. På samme måde fungerede tårnenes "sangværker", og tårnblæserne, men de blæste ikke i tide og utide. Der var tårnblæsning, flerstemmigt, klokken fem morgen, klokken ti formiddag og igen klokken fem eftermiddag, for klokken tolv middag havde "sangværket" sit hovednummer, og tårnblæsningen blev aflyst, hvis Kongen var på slottet, så den faldt sammen med at der blæstes til bords og ved tafflet.

Orkestret voksede i Christian den Fjerdes lykkelige år, men det var fremmede musikanter, der kom til landet. En del unge danske musikere blev sendt udenlands for at lære musik, for eksempel til Italien, og flere af dem blev gode musikere, men hovedstolen var udenlandsk. Orkestrets hovedinstrumenter var blæsere, strygere og strenge. Slagtøjet dominerede ikke i det almindelige "kabinetorkester".

Kongen betalte sine musikere og sangere godt, og efter billederne at dømme var de velklædte. Han købte instrumenter, han indkaldte instrumentmagere, og det danske kongelige orkester hævdede sig som et af Europas største og bedste. Der blev trykt mange bøger med musik i Danmark, og i tyske musikalske værker var til tider en forbavsende del af kompositionerne skabt af det danske orkestres medlemmer og ledere.

Sangen spillede en stor rolle, selv om det kongelige kor var mindre vægtigt end orkestret. Alle landets latinskoler dyrkede sang, og kirkesangen var væsentlig. I København stod en

strid imellem katedralskolens, "Vor Frue skoles" sangerdrengene og drengekoret i Holmens kirke, men Fruedrengene vandt. Drengekorene kaldtes "discanter", og i de store kor var der altid discant-stemmer med. Man vidste at i Italien blev der produceret en kosteligere vare, drenge der blev kastreret for at holde den lyse stemme hele livet, en trafik som Italien fortsatte op i 1800-tallet. At få kastratsangere var i 16- og 1700-tallene alle europæiske orkestres mål, men Italien ville nødig af med sangerne, der især var kostbare, fordi mange drenge døde af operationen. Christian den Fjerde sendte sin bedste italiener, Gregorio Chelli til hjemlandet, for at han kunne hente "tvende Capuner", men Chelli døde på rejsen, så først fire år efter fik det danske hof den ædle oplevelse.

Vi har i alt rede på 123 trompetister, 108 instrumentister og 101 tårnblæsere, men dels har de afløst hinanden, dels tør det ikke siges at listerne er fuldtallige, så de siger intet om korets og orkestrets størrelse. "Normalbestanden" kan sættes til ca. 15 trompetister, 15 a 16 instrumentister og et kor på ca. 24 mand. Navnene alene siger ikke nok til at vi kan skelne imellem danske og udenlandske medlemmer, men der er trods alt mange danske, som Mortensen, Thomsen, Rytter, Pedersen, Laursen, Tønder, Barsø og mange flere.

I musikken blev orkestret sat til at spille tidens mest moderne musik, korene opererede med femstemmig sang som noget almindeligt, og køb af ny instrumenter og noder var en stadig post i rentemestrenes regnskaber.

Ingen musiker eller sanger blev ansat, før han havde prøvet for Christian den Fjerde personligt. Kongen spillede selv, sammen med sin ældste søn, og sammen med et passende antal musikere. Også musikken fik sine ordrer direkte fra Majestæten selv. Før Prinsens bryllup skriver Kongen fra Glückstadt til Korfits Ulfeldt, i et brev der ellers handler om norsk tømmer, at "Capelmestrene skal befales at holde musikanterne, som bruger blæsende instrumenter og fioler, derhen, at de ekserserer sig på tydske danse uden vidtløftige collaturer, hvorved de gemenlig fordærver cadantzen." Musikken hævdede sig endnu som en af de frie kunster, og noderne var kun en notering af melodien eller stykkets løb og karakter. Musikeren satte selv kulør på. At se noderne som en hellig og ukrænkelig tekst var noget der først for alvor slog igennem op imod 1800. Bellman ville fortvivle, hvis han hørte sine melodier spillet eller sunget efter bladet uden triller og tremulanter og selvstændigt initiativ, en afvigelse fra noden var ikke en "fejl", men musikerens kunst og hans egen sag. Man så på noderne som for eksempel jazzmusikere ser dem i dag. Men for mange virtuositéer kunne ødelægge takten, og det er hvad Kongen klager over. Hvilket ikke kan tolkes som sans for skomagerbas. Hans ledelse af musikken og hans valg af både musik og musikere siger noget andet. Den fri behandling skulle bruges, men ikke så den sprængte musikken.

Henrivende er det billede, som Monsieur Ogier gir os af musikken ved Kongens hof. Den franske gesandt, der var i København ved Prinsens bryllup, blev inviteret ud i "haven" ved Rosenborg, og Kongen modtog ham og hans følge i det fri, men førte dem ind i "et lille lysthus med glaserud". I lysthusets kælder sad et orkester og et kor, og sød musik vældede ud gennem lydåbninger i lysthusets væg. Kongen havde selv konstrueret lydsystemet. Franskmanden fortæller, at han og de andre franske står i rummet og lytter, veksler beundrende blikke med hinanden og med Kongen, og man ser dem gallisk affekteret slå takt i luften med sirlige håndbevægelser, nikke med sødt hældede hoveder, og forlorent overraskede smil. Musikken standsede, og Kongen og gesandten talte sammen på latin om mange ting, men ved udgangen begyndte musikken igen fra det skjulte dyb.

Først med Danmarks dybt svækkede økonomiske stilling i sidste del af Christian den Fjerdes regering blev orkester og kor skåret ned, men det blev ikke opløst. Den bratte nedgang kom med Kongens død, for det var ham, der var sjælen i hele musikken.

Men kor og orkester var ikke alt. Christian den Fjerde stod også bag den epoke i dansk musikliv, der bæres af de navnkundige danske orgler.

Det stod trist til ved regeringsskiftet i 1588. På Frederiksborg var der rotter i orglet. Men i løbet af få år var det sat i stand, et nyt orgel var sat ind i lysthuset "Sparepenge", og der kom nyt orgel i Antvorskov.

Orgelbyggeren Hans Brebus blev afløst af den kendte Nicolai Maas, der byggede orglet til Frederiksborg Slotskirke (ikke "Compeniusorglet", men kirkens faste orgel). Det var et af landets bedste, bevaret til 1859, men ødelagt ved branden og nu kun en spag kopi. Han leverede et orgel til Københavns slot.

Frederiksborg ejede også et "sølvorgel", der var mere pragtfuldt end godt, men til gengæld var "Compeniusorglet" vel ikke stort, men overordentlig fremragende. Med en af de træpiber i hånden føler man hvad godt håndværk er. Det stod først i kirken, men blev flyttet til den store sal, hvor det blev brugt til orkester- og danseinstrument. Siden kom det til Frederiksborg Slots kapel, og her stod det da Frederiksborg brændte i 1859. Så endelig vendte det tilbage og blev sat i stand.

Men ud over det kendes Christian den Fjerdes orgler i Roskilde, i Christianstad og i flere kirker, og orgelfacaderne bærer endnu hans navn. Kirke efter kirke fik store orgler med prægtige udskårne facader. Orgelbyggeriets kvalitet svarede gennemgående fuldt ud til facaderne. En orgeltradition var skabt og levede, og det er intet mirakel på bar bund, at Buxtehude et slægtled senere bragte dansk orgeltradition fra Øresund til Lübeck og videre til Johann Sebastian Bach. Den 11. februar 1659, da Svenskerne var kastet tilbage fra Københavns volde, lød for første gang under belejringen byens "navnkundige orgler" for fuldt brus. De var bygget i Christian den Fjerdes tid.

Hvor meget landet fulgte med i kunst og musik er svært at sige, men kirkesangen var levende, der var sangkor i alle købstæder som havde latinskole, og i borgerhjemmene blev der sunget og spillet, folkelige viser, rørende sentimentale, men også de nyere viser og tysk, italiensk og fransk sang. Den danske hof- og adelskultur svæver ikke over resten af samfundet. Borgerne fulgte ikke alene med, de havde en solid borgerkultur, der endda rakte op i det raffinerede.

Palle Lauring